

Nr 185

Utlåtande i anledning av väckta motioner om åtgärder för att fylla behovet av gymnastiksalar vid skolorna.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Schött* och *Sveningsson* (I: 419) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 476) har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* hemställa att sådana åtgärder vidtages att behovet av gymnastiksalar inom det allmänna skolväsendet snarast fyllas, *dels ock* uttala att vid planering av lokaler för gymnastik, lek och idrott samarbete mellan skolan och idrottens representanter bör söka åstadkommas i syfte att bereda möjlighet att på ett ekonomiskt sätt anordna lokaler och att samtidigt på effektivaste sätt kunna utnyttja dessa lokaler.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionen (II: 476).

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionerna från skolöverstyrelsen och Sveriges riksiddrottsförbund.

Skolöverstyrelsen har anfört bland annat följande.

Överstyrelsen delar helt de av motionärerna framförda synpunkterna och finner det vara synnerligen angeläget att behovet av gymnastiksalar inom det allmänna skolväsendet snarast fyllas. Tyvärr måste överstyrelsen dock konstatera, att det i dagens ytterst trängda investeringsläge inte låter sig göra att i den takt och i den utsträckning som önskligt vore förse skolorna med erforderliga gymnastiklokaler. Av flera skäl — främst den pågående starka inflyttningen till tätorterna och den snabba utbyggnaden av den obligatoriska skolan — har efterfrågan på skollokaler blivit så stor, att endast oundgängligen erforderliga behov för närvarande kan tillgodoses. I första hand måste sådana skollokaler anskaffas, utan vilka undervisningen över huvud taget inte kan bedrivas.

Enligt av länskolnämnderna i januari 1961 lämnade uppgifter uppgår kostnaderna för de permanenta skolbyggnader för det obligatoriska skolväsendet, som måste påbörjas under budgetåret 1961/62, till 386 mkr, varav 211 mkr avser högstadiesanläggningar i kommuner, som läsåret 1960/61 bedriver försöksverksamhet med nioårig enhetsskola.

Då 1961 års statsverksproposition upptar en investeringsram för budgetåret 1961/62 av endast 175 mkr till permanenta byggnader för det allmänna skolväsendet, är en mycket hård gallring bland de angelägna byggnadsföretagen nödvändig. Med all sannolikhet måste dessutom etappbygge tyvärr tillgripas i viss utsträckning, även om kommunerna därigenom åsamkas extra

kostnader. Det kan därvid i vissa fall bli nödvändigt att lämna bland annat gymnastikhusen kvar till en senare etapp, varigenom antalet skolanläggningar utan gymnastiklokaler eller med otillräckliga sådana lokaler ytterligare kommer att öka. Först fram mot mitten av 1960-talet torde möjligheter komma att finnas att i någon större utsträckning förse skolorna med tillräckliga gymnastiklokaler.

Det är enligt överstyrelsens mening en angelägenhet av största vikt att skolans gymnastiksalar upplåtes för den fritidsverksamhet, som bedrivs i form av gymnastik och idrott. För kommun, som tidigast den 1 juli 1944 tillerkänts statsbidrag till byggnadsarbeten för det allmänna skolväsendet, föreligger skyldighet att upplåta lokalerna för ortens frivilliga bildningsverksamhet och liknande fostrande verksamhet bland ungdomen. Överstyrelsen har i sina anvisningar och bestämmelser angående byggnadsföretag för skolväsendet (Skolbyggnader, Kungl. Skolöverstyrelsens skriftserie 20) framhållit angelägenheten av att skollokaler, även där skyldighet därtill ej föreligger, i största möjliga utsträckning upplåtes för verksamhet av ifrågasvarande slag.

Kungl. Maj:t har genom cirkulär (SFS 1954: 671 och 1959: 604) fäst skolmyndigheternas och skolornas uppmärksamhet på angelägenheten av att skolornas lokaler upplåtes åt ungdomsverksamhet, även om skyldighet därtill ej föreligger.

Skolöverstyrelsen vill framhålla vikten av att, om ersättning för sådan upplåtelse över huvud taget betingas, denna blir så låg som möjligt och av att inga begränsande villkor om att upplåtelse skall avse endast kommunens ungdom uppställas.

Överstyrelsen har i ovannämnda anvisningar rekommenderat kommunerna att, där så är möjligt, lokalisera skolanläggningarna även med hänsyn till skolans samhälleliga funktion i övrigt. Skolan kan då bli ett naturligt centrum för ortens bildningsliv och tillhandahålla lokaler för fritidsverksamhet av olika slag. Det kan ofta vara god ekonomi att dimensionera och utforma vissa lokaler med hänsyn härtill. Beträffande gymnastiklokalerna påpekas särskilt, att dessa med hänsyn till fritidsverksamhetens behov kan planeras med större dimensioner än vad som krävs enbart för skolan.

Överstyrelsen förutsätter, att de kommunala myndigheterna vid lokalplaneringen tar kontakt med bland annat idrottens representanter och beaktar framförda önskemål. Under de senare åren har i åtskilliga fall skolans behov av gymnastiklokaler tillgodosetts genom uppförande av gymnastik- och idrottshallar, avsedda att betjäna såväl skolan som allmänheten. I den mån enhetsskolans utbyggnad aktualiserar större skolanläggningar i högstadieorterna torde ökade möjligheter och ökat intresse komma att finnas för en sådan lösning av skolans gymnastiksalsproblem.

Sveriges riksidrottsförbunds idrottsplatskommitté har i huvudsak anfört följande.

Sådana byggnader med idrottslokaler av större omfattning, som brukar benämnas idrottshus och som i första hand uppförts för idrottens behov, kan av ekonomiska och andra skäl icke tänkas komma till stånd annat än på orter, där idrottens utbredning motiverar anläggningar av sådan omfattning och där de ekonomiska förutsättningarna finnes. Där dylika förutsättningar saknas, men där befolkningsunderlag och dylikt utvisar ett påtagligt behov

av vissa lokaliteter, bör skolans och idrottens intressen givetvis samordnas. Lokaler av den storlek, som då blir aktuella, har sitt givna värde i samhället även för andra, icke idrottsliga ändamål, t. ex. för större möten, utställningar och dylikt och överhuvudtaget vid tillfällen, då behov av större lokaliteter uppstår.

Under en lång följd av år har idrottsplatskommittén försökt animera kommuner, dels genom egna initiativ, dels ock genom idrottens olika organisationer på respektive orter, att vid planläggningen av gymnastiksalar utforma dessa på sådant sätt, att de även kan tjäna fritidsverksamhetens, bland annat idrottens, behov och önskemål. I denna strävan har gott stöd erhållits från skolöverstyrelsens gymnastiksektion, som gärna godkänner och själv tar initiativ till förslag i sådan riktning. Det kan med tillfredsställelse konstateras, att det också tillkommit ett icke obetydligt antal större gymnastiksalar, väl lämpade för idrottens behov och så anordnade, att de med en vikvägg eller motsvarande anordning av annat slag kan avdelas till två salar. Det kan vidare nämnas, att projektering eller planläggning av dylika byggnader pågår på ytterligare ett betydande antal platser landet runt.

Idrottsplatskommittén har emellertid kunnat konstatera, att möjligheterna att åstadkomma lokaler av angivna slag i stor utsträckning hindras av bristande förutsättningar till statsbidrag för de ofta betydande merkostnader, som uppstår på grund av förstörad byggnadsvolym vid utökning av gymnastiksalar av normalmått till lokaler lämpade för fritidsverksamhet. I princip skulle det vara möjligt att från fonden för idrottens främjande erhålla bidrag till dessa merkostnader, men på grund av en ytterligt begränsad tillgång på medel för anläggningsändamål, i sin tur förorsakad av riksdagens förhållandevis blygsamma avsättningar till ovannämnda fond, har det icke varit möjligt att annat än i undantagsfall medverka till bidrag. De bidrag, som lämnats, har till sin storlek varit förhållandevis mycket begränsade och endast kunnat betraktas vara symboliska utan avgörande betydelse från ekonomisk synpunkt.

Detta har också sin orsak uti att de bidragsmedel, som ställes till förfogande, måste tillgodose — fastän så kan ske endast i mycket begränsad omfattning — en mängd olika ändamål (idrottsplatser, simanläggningar, skidbackar, tennisbanor, ishockey- och bandybanor m. m.). Det är under sådana förhållanden uppenbart, att bidragsmöjligheterna måste bli mycket begränsade.

För ett effektivt främjande av de syften, som motionerna avser, skulle det utan tvekan vara av utomordentlig betydelse, om kommunerna kunde erhålla bidrag av statliga medel icke enbart för gymnastiksalsändamål genom skolöverstyrelsen utan även för lokaler av större format. Lämpligast vore säkerligen, att avsättningarna till fonden för idrottens främjande ökades i sådan omfattning, att det bleve möjligt att den vägen lämna bidrag av en storlek, som kunde bli av betydelse för finansieringen.

I detta sammanhang vill idrottsplatskommittén framhålla behovet av en översyn av nu gällande bestämmelser för statsbidrag till skolgymnastiksalar, så att det bleve möjligt för kommunerna att erhålla ekonomiskt stöd både till större sådana lokaler och till utrymmen, som hör intimt ihop med gymnastikundervisningen, t. ex. bassänger för simundervisning. Vidare vore det önskvärt med viss revidering av bestämmelserna rörande förvaltningen

av lokaler av detta slag, syftande till att ge kommunerna frihet att själva avgöra vilken kommunal myndighet, som av bland annat organisatoriska skäl lämpligen bör vara förvaltande organ.

Motionärerna har också antydningssvis berört lek- och idrottsplatser. Idrottsplatskommittén vill även i detta avseende framhålla nödvändigheten av att planläggningen av sådana anordningar sker så att de så långt möjligt kan tjäna såväl skolans som idrottens behov, en utveckling, som idrottsplatskommittén alltid försökt främja.

Med hänvisning till vad här anförts vill idrottsplatskommittén för sin del till alla delar instämma i motionärernas såväl motiveringar som hemställan till riksdagen.

Utskottet får med anledning av motionerna I: 419 och II: 476 anföra följande.

Bristen på gymnastiksalar vid våra skolor är enligt utskottets mening ett allvarligt problem. Det är med hänsyn till elevernas fysiska hälsa synnerligen angeläget, att denna brist snarast fylls.

Skolöverstyrelsen, som förklarar sig helt dela de av motionärerna framförda synpunkterna, har i sitt yttrande uttalat, att först fram emot mitten av 1960-talet, sedan de för uppbyggandet av den nioåriga obligatoriska grundskolan mest oundgängliga lokalerna anskaffats, möjligheter kommer att finnas att i någon större utsträckning förse skolorna med tillräckliga gymnastiklokaler. Utskottet förutsätter, att de statliga och kommunala myndigheterna så snart ske kan bringar denna fråga till en lösning.

I av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar och bestämmelser angående byggnadsföretag för skolväsendet rekommenderas kommunerna att där så är möjligt lokalisera skolanläggningarna även med hänsyn till skolans samhälleliga funktion i övrigt. Såsom framgår av riksidrottsförbundets yttrande förekommer samarbete mellan skolans och idrottens representanter på många håll i landet.

Kungl. Maj:t har genom särskilda cirkulär (SFS 1954: 671 och 1959: 604) fäst myndigheternas och skolstyrelsernas uppmärksamhet på angelägenheten av att skolornas lokaler upplåtes åt ungdomsverksamhet, även om skyldighet därtill ej föreligger. 1957 års skolberedning har i sitt förslag till skolstadga även medtagit bestämmelser om kommunernas skyldighet i detta avseende.

Då såsom av det anförda framgår motionernas syfte såvitt möjligt redan tillgodosetts eller kommer att tillgodoses, finner utskottet sig icke böra tillstyrka bifall till motionerna.

Utskottet hemställer förty,

att motionerna I: 419 och II: 476 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 december 1961

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSSTRÖM

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Thun, Per Jacobsson, Ragnar Bergh, Rikard Svensson, Söderberg, Nils Theodor Larsson och Bertil Petersson; samt

från andra kammaren: herrar Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Ståhl, Eliasson i Sundborn, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, fröken Elmén, fröken Olsson, herr Johansson i Norrköping, fröken Karlsson, herrar Fagerlund, Löfroth och Bohman.